

Apărarea Timișoarei în septembrie 1944 împotriva trupelor germane. Evreii parasesc în panica orașul.

În 23 august 1944 România a întors armele împotriva Germaniei hitleriste și s-a alăturat forțelor sovietice. Măsurile antisemite au fost imediat anulate, spectrul deportației a fost înlăturat. Armata germană era în retragere, dar linia frontului trecea prin Timișoara și exista primejdia ca nazistii să ocupe orașul, chiar dacă numai temporar. Martori oculari ai acelor vremuri povestesc cum au trăit acele zile.

Tomi Laszlo, n. 1925

Am făcut parte din cei care nu s-au refugiat din Timișoara, ci au rămas în oraș în acele zile, astfel că am avut ocazia să fiu martor ocular la o parte din evenimente iar despre ansamblul evenimentelor am avut informații de la diferite persoane care au participat la luptele respective (ofitieri și subofitieri din unitatea care s-a ocupat de pregătirea militară a elevilor de la Politehnica). Din cele aflate de mine atunci și în perioada cât am fost elev la școala militară de la Politehnica rezulta că evenimentele au decurs într-un mod diferit de versiunea prezentată pe acest [blog](#) care citează probabil versiunea oficială.

Aflând de apropierea unităților germane care înaintau dinspre Moravia, comandamentul local a mobilizat pe toți militarii aflați în oraș, în parte unitatea de instrucție de la Politehnica și în parte personal necombatant. Ei s-au așezat în poziție de apărare la intrarea din calea Sagului înarmați doar cu o mitralieră și cu un tun antitanc. În același timp au anunțat telefonic unitățile sovietice care se aflau la acea oră în Caransebeș cerând să înainteze rapid spre Timișoara.

Ostășii români, foarte puțini la număr, au primit trupele germane cu salve de mitralieră și de tun obligându-le să se oprească pentru moment neștiind că au în față un grup foarte mic de ostăși. A urmat un schimb de focuri care a durat cam o oră dar care a fost suficient să retina pe nemți. Soldații români s-au comportat într-un mod eroic. Între timp unitatea sovietică a reușit să ajungă din Caransebeș și să intre în luptă cu trupele germane preluând apărarea orașului.

Am făcut parte din grupul de tineri care au primit pe sovietici și i-au condus spre calea Sagului. Sovieticii au sosit cu 52 camioane Studebaker, câte 15-20 de soldați în fiecare camion fiind înarmați cu totii cu puștile mitralieră bine cunoscute. Fiecare camion avea atașat câte un tun antitanc. Era deci o unitate combatantă serioasă care a intrat imediat în luptă degajând micul grup de ostăși români.

Confruntarea a continuat timp de trei zile cu participarea activa a bateriei de tunuri de 150 mm de la Politehnica care tragea peste oras cu mare precizie provocand pierderi serioase germanilor. Dupa trei zile au sosit unitati de intarire sovietice care au obligat unitatile germane sa se predea.

Nu e pentru prima oara ca evenimente istorice sunt descrise in documentele oficiale altfel decat cum s-au petrecut in realitate.

In descrierea bombardamentelor pe [situl oficial al Primariei Timisoara](#) apar de asemenea numeroase erori.

Aliatii au bombardat numai de doua ori, intai a fost bombardamentul de noapte cu bombe incendiare care a facut pagube foarte serioase in zona din jurul garii iar apoi a fost bombardamentul de zi - intr-un singur val de cca 70 avioane - care au aruncat bombe de 250 kg in genul numit atunci "covor". Covorul a cuprins gara din Josefin si cartierul industrial din jurul garii, ultimele bombe ajungand pana in cetate. Astfel a fost distrus complet blocul familiei Perlstein din bvd Republicii si adaposturile antiaeriene din curtea spitalului militar unde am lucrat si eu in cadrul unui detasament de munca obligatorie (un grup de cca 30 persoane au murit in acel adapost intre care si un bun prieten, Gheorghe Amigo). Distrugerile din acea zi au fost foarte mari, cladirea garii a fost complet distrusa, gara n-a functionat mai multe zile si o parte a fabricilor din acea zona au ramas distruse definitiv.

Eu am facut parte din echipele de salvare si de curatire a daramatorilor. Din fericire in timpul raidurilor am fost departe de "covor", dar fiind intr-un adapost deschis am putut sa vad si sa numar avioanele care ne-au bombardat in timpul zilei.

In perioada septembrie-octombrie 1944 avioane germane au facut o serie de incursiuni impotriva orasului si a imprejurimilor. La inceput a venit cate un avion de vanatoare care a mitraliat in lungul pietii din Josefin si in lungul altor strazi iar mai tarziu au efectuat un bombardament de noapte dar care n-a facut multe pagube caci au aruncat putine bombe si de calibru mic.

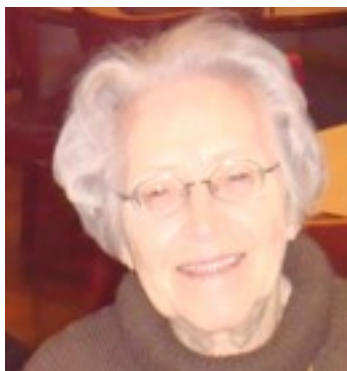
Dupa ce sovieticii au amplasat in apropiere escadrile de avioane de lupta, avioanele germane au disparut.

Tomi Laszlo

Email: rolto@netvision.net.il

Urmatoarele marturii sunt extrase din volumul în pregătire *Destine evreiești în Timișoara. Din anii 1930 până azi*, de Getta Neumann și Smaranda Vultur

Annie Hammer, născ. Kincs, n. 1920

... am auzit vestea mare în 23 august 1944. Bucurie mare, dar și teamă: Ce va aduce ziua de mâine? Armata germană era în retragere, trupele nemțești erau în Iugoslavia, teama era că vor veni, se vor răzbuna.

La începutul lui septembrie, armata germană era în Serbia, aproape de Timișoara. În căruțe, cum am putut, am pornit spre Lugoj. Noaptea, în drum, ne-am ascuns într-un sat într-un grajd și dimineață am ajuns la Lugoj. Eu am fost cu fratele meu, părinții erau deja acolo. Am stat la cunoscuți. Nesiguranța era tot mare, dar peste câteva zile au apărut tancurile sovietice. În sfârșit, ne-am simțit în siguranță.

Alon Gal (Andrei Weiss) n. 1938

Războiul a ajuns și la Timișoara, dar cele câteva bombardamente izolate au fost pentru mine ca o aventură. În nopțile când era alarmă, tata și un vecin de-al nostru mă puneau într-o pătură și mă duceau într-un adăpost săpat în grădina casei, căci nu aveam pivniță. Eu mă trezeam în pătură, în groapa aceea și îmi imaginam că sunt într-o

poveste captivantă. După 23 august 1944, când germanii erau în retragere, controlul asupra Timișoarei a trecut de vreo două ori de la ruși la germani și înapoi. În perioada asta noi ne-am refugiat, ceea ce pentru mine a fost un fel de vilegiatură. Asta este una din amintirile care mi s-au întipărit adânc în memorie. Dimineața am ieșit cu două valize la bulevardul Take Ionescu care era aproape de strada noastră, strada

Semenic. Am oprit o căruță țărănească cu care am ajuns la Topolovăț, la Recaș, în tot felul de sate, prima ocazie pentru mine să văd un sat. Era în '44, în septembrie, după ce România s-a alăturat Armatei Roșii. Am dormit într-un hambar în care se usca tutun și am văzut animale de fermă. Și asta a fost pentru mine o aventură. De două ori ne-am refugiat așa, o dată într-un tren care a fost mitraliat de nemți din avion, însă nimeni nu a fost rănit. Am auzit doar gloanțele pocnind pe acoperișul vagoanelor și atunci trenul s-a oprit și am cumpărat lubeniță de la țărani și am mâncat. (râde) Toate acestea au fost pentru mine vacanțe, așa că am numai memorii plăcute din război. Țin minte când a fost proclamată pacea și am auzit sirena fabricii, fabrica ILSA era nu departe de casa noastră, iar mama mi-a explicat că de acum o să fie pace. Eu nu știam ce e pacea, atunci mama mi-a explicat că nu o să mai fie alarme și o să fie mult mai bine, totul o să fie mai bine. Eu nu prea înțelegeam ce poate fi mai bine decât cum a fost...

Arnold Junger, n. 1927

... eu am fost de față în oraș când aviația germană a aruncat bomba pe Catedrală, eram în centrul orașului și am văzut explozia. La un moment dat s-a apropiat de Timișoara dinspre Belgrad o brigadă de tancuri germane ca să ocupe orașul. Majoritatea evreilor din Timișoara s-au urcat pe tren și au tras o fugă către Lugoj că acolo deja intraseră rușii. Ce s-a întâmplat cu mine? Eu eram în Iosefin la o mătușă de-a mea. Eram cu bicicleta, eram îmbrăcat așa cum sunt acum: pantaloni scurți, cămașă și aveam un ceas Doxa pe mână. Când s-a răspândit zvonul cu venirea nemților și plecarea evreilor, eu m-am urcat pe bicicletă să fug acasă. Asta era la celălalt capăt al orașului. Când am ajuns acasă, am găsit pe ușă un bilet: *Ali, am plecat la Lugoj, vino după noi*. Ce să fac? M-am urcat pe bicicletă și am mers, mers, mers, între timp

aviația germană bombarda linia ferată la Topolovăț și la Recaș, astea sunt două sate în drum înspre Lugoj. Și eu merg, merg înainte, odată apare în față o tanchetă rusească și un ofițer călare. Asta era avangarda rușilor care veneau din Lugoj spre Timișoara. Merg mai departe. 50 de kilometri. Merg, merg, merg și la un moment dat vin căruțe de tot felul, mașini, Studebaker americane cu ruși, toți veneau dinspre Lugoj spre Timișoara. Ajung cu bicicleta la Lugoj. Unde să te duci la Lugoj? Te duci la templu. Merg într-un templu, am găsit părinții și când m-au văzut, și nu numai părinții, ci și alții, au strigat: "Cum ai ajuns tu aici și cu ceasul încă pe mână?" (*râde*)

Noiembrie 2012, Haifa

Peter Freund, n. 1936

... în '44 când au venit rușii în țară, nemții fugeau de ruși. Era un zvon că vor trece prin Timișoara nemții și că vor omorî toți evreii. Și toți evreii s-au refugiat la Lugoj. Familia mea a decis că eu, fiind mic - ar fi trebuit să mă ducă în spate - să fiu lăsat la Timișoara, la vecinul nostru neamț, Herr Daniel, un om foarte cumsecade. Noi locuiam încă la sanatoriu și dacă mergeți spre Poșta Mare, în clădirea următoare stătea domnul Daniel. Toată lumea știa că el avea un fiu, dar fiul său fiind în armata germană, a rămas în Rusia. Și atunci el a scos toate fotografiile cu acest fiu și a pus fotografiile ale mele, ca și cum aș fi fost fiul lui. Și de fapt ar fi mers, pentru că, deși sunt evreu, eu nu sunt circumcizat. Tatăl meu a fost medic în Germania și a trebuit să se refugieze de acolo și n-a vrut să mă circumcidă; știa prea bine că absența prepuțului servește la nașiști ca o carte de identitate a evreilor. Și deci aș fi putut trece drept creștin.

Cum știți, nemții nu au venit în Timișoara, au venit rușii în schimb. Gara a fost bombardată și de la Ascar se vedeau flăcările. Părinții au ajuns la Lugoj și bunica a văzut că nu m-au adus și pe mine și l-a dat afară pe

taică-meu: „Măi, să-ți fie rușine! Ai lăsat copilul acolo! Și ce dacă e la un neamț, o să faci un mic efort și te duci după el." Asta i-a spus și l-a trimis la Timișoara. Și-a venit înapoi și eu mă jucam pe stradă, plouase și eu mă jucam cu bărci din hîrtie de ziar. „Ce faci pe stradă? Dacă vin nemții?!” „Tăticule, n-au venit nemții, au venit deja rușii, sunt aici!” Taică-meu a vrut să vadă dacă apartamentul e-n ordine, a încuiat și am așteptat seara. (...) Am mers pînă la Freidorf pe jos și când am ajuns, la miezul nopții a fost un tren spre Lugoj; era la sfârșitul lui august sau în septembrie. Am mers cu un vagon de animale... Au durat, cei șaiszeci de kilometri pînă la Lugoj, șase ore! Am ajuns la Lugoj, bunica fusese dată afară din casa în care locuise atunci cînd a fost deportat unchiul meu și acum locuia lîngă gară, își cumpărase o casă acolo. Am ajuns și abia am mîncat micul-dejun că au început să sune sirenele. Am mers în adăpost; atunci a fost cea mai severă bombardare a Lugojudului din tot războiul. Toată strada unde stătea bunica a fost distrusă, mai puțin două case, a bunicii și casa de vizavi. Noi ne-am refugiat de la Timișoara și am prins cea mai teribilă bombardare a Lugojudului!

Fragment din interviul realizat în 2007 de Smaranda Vultur, publicat în revista Orizontul în 2008. Interviul va fi publicat în volumul în pregătire *Destine evreiești în Timișoara. Din anii 1930 pînă azi* de Getta Neumann și Smaranda Vultur .